

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע ויקהל תשפ"ד

עולם של תיקון

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

בפרשיות ויקהל - פקודי חוזרת, לכאורה, התורה על פרשיות תרומה - תצווה. בראשונות מופיע הציווי, באחרונות מופיע הביצוע. רבים וטובים התקשו בהסבר הכפילות והצורך בה. בין שתי הקבוצות נמצאת פרשת כי תשא, שבמרכזה פרשיית חטא העגל. גדולי עולם, בדורות רבים, נחלקו בשאלה: האם הציווי על הקמת המשכן קדם לחטא העגל, או שהוא תוצאה שלו? אין באפשרותנו להכריע במחלוקת זו.

רבנו אליהו, הגאון מוילנא, ואחריו תלמידיו, הציעו דרך שלישית כפתרון לשאלה. הגאון חידש כי הדרך בה נכתבו הדברים בתורה, היא הדרך הנכונה להבין את המסר. לשיטתו, התשובה לשאלה מה קדם למה איננה חשובה, מכיוון שמוקדם ומאוחר בזמן, רלוונטי רק בעולם החומר, הנתון לממשלת הזמן. בעולמות הרוחניים אין משמעות לעבר להווה ולעתיד, וזו המשמעות העמוקה של שם הויה.

נסביר יותר את שיטת הגר"א, שבאה לידי ביטוי בעיקר בספרו של תלמידו המובהק, רבי חיים מוולוז'ין - "נפש החיים" (שער א פרק ו בהגה ד"ה: "וזה היה קדם החטא"). רבים מתלמידיו ותלמידי תלמידיו של הגר"א, צעדו בהמשך בדרך זו.

לשיטה זו תולדות האנושות, מרגע ההתגלות הראשונה, בנויות על העיקרון הבא: האיש ואשתו שהונחו בגן עדן, חיו במציאות מושלמת, אידאלית, שיש בה הפרדה ברורה בין טוב לרע. גם במצב נעלה זה הייתה להם בחירה חופשית. אחרי החטא הם נפלו לתוך הערבוביה, ומאז הדרך לתיקון הרבה יותר מסובכת. יותר מאלפיים שנים מאוחר יותר, הצליח ציבור שלם - עם ישראל בזמן מעמד הר סיני וקבלת התורה, לחזור למצב של אדם הראשון (כולל הזכר והנקבה) לפני החטא. מה שקרה אחרי חטא העגל, הוא נפילה למצב של אחרי החטא בסיפורי הבריאה. לפי זה, המבנה: משכן - חטא העגל - משכן, מבטא את שני המצבים. הציווי על הקמת המשכן מבטא רוחנית - מצב של לפני החטא, התיאור של הביצוע מבטא את הצד של אחרי החטא. בעזרת עיקרון זה יורדת השאלה: מדוע לכאורה יש כפילות? וניתן גם להסביר את ההבדלים הרבים בפרטים (בגלל קוצר היריעה לא נדגים).

נוסיף ונעיר כי גם בנושא לוחות הברית ועשרת הדיברות, ניתן להשתמש באותו עיקרון. בתורה מצויים שני ניסוחים של עשרת הדיברות. הראשון, קודם לחטא העגל בפרשת יתרו, והשני בספר דברים שניתן כמובן לאחר חטא העגל, בשנת הארבעים לשהות במדבר. העיקרון מסביר מדוע יש צורך בשניהם, ההשוואה ביניהם נותנת לנו רמזים על השינוי הרוחני שחל בין שתי הניתנות. גם ההבדלים בחומר ממנו נעשו הלוחות, בכותב, בדרך הכתיבה, בחומר ממנו נעשו ויתכן שגם בצורת הכתיבה, יכולים ללמד על היבטים נוספים בשוני שבין שתי הרמות הרוחניות.

עדיין נותרה השאלה: מהו הצורך בהליכים מסוג זה? אם המצב המתוקן הוא זמני וקצר, מה יתרון יש בו? נציע שדרך פעולה זו הופכת את סיפור התגלות דבר ד' בעולם, להמלצה בדבר דרך חיים של שאיפה לתיקון. המצב האידאלי מתווה את הכיוון. כל חיו של יהודי הם בבחינת שאיפה לתיקון עולם במלכות שדי, הן מבחינת החיים האישיים והפרטיים, והן מבחינת החיים הלאומיים הכלליים. דרך חיים זו היא ניגוד מוחלט לחיים שבהם עיקר הדגש הוא מימוש המאוים והצרכים הארציים בעולם החומר. השיטה שהגאון מוילנא מציע לנו, נותנת משמעות רוחנית גם לעולם החומר, שהשאיפה לתיקון מקדשת אותו. בשולי הדברים נציע, כי עיקרון זה יכול לעזור גם בהתמודדות עם משברים וזמנים קשים. מצב מעין זה, במקרים רבים, יכול לייצר שאיפה לתיקון, שהיא כמו שהוכחנו, מהות חיינו.

דווקא בימים קשים אלה, בהם אנו חווים מציאויות קשות מאוד, ולפעמים בלתי נתפסות, נשאף לחיים של משמעות, חיים של תיקון מכל הבחינות. נתפלל לשלום ובריאותם של חיילי צה"ל וכל כוחות הביטחון, לניצחון שימגר את הרשע ולהחזרת כל החטופים לחיק משפחותיהם. אמן!

[\(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב\)](#)

לעילוי זשמת

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב
ר' שמואל וגב' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	מר שמואל וגב' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב
הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגב' סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט
מר אלישע בן רבקה וגב' שושנה בת שרה	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	גב' מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיוון תשפ"ג	גב' ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem 91080

Tel: 02-5371485 info@eretzhemdah.org WWW.ERETZHEMDAH.ORG

חֵמְדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

האם כתיבה על צג המחשב נחשבת כתיבה מתקיימת?

בשבועות האחרונים אנחנו בוחנים את הדין של הכתיבה על המחשב. נתמקד הפעם בפן מסוים של העלאת הכתב על מסך המחשב.

מאפיין נוסף של הכתיבה הוא הקיום והעמידות של הכתיבה. כאשר אנו מציגים את הכתב על מסך המחשב, גלוי וידוע שאין בכונתנו להשאיר את הכתב הזה על המסך לטווח הארוך, שהרי זה כל עניינו של המחשב – שהצג מסוגל להציג דברים שונים בכל פעם. מצד שני, המעבר ממסך למסך תלוי בפעולה של האדם. היא אינה מתרחשת ללא פעולה. השאלה היא אם יש לכך משמעות.

נשוב לשרשי הסוגיה.

במשנה (שבת יב ה) נאמר שאם כתב במשקין, מי פירות אבק דרכים ובכל דבר שאינו מתקיים – פטור. ידוע שבמסכת שבת כאשר נאמר 'פטור', הכוונה היא שפטור אך הדבר כרוך באיסור דרבנן.

היה מקום לומר שכל אלו דברים שמעצם מהותם אינם שורדים. גם אם לא נעשה דבר, הכתב הזה ייעלם. מהו הדין אם דרושה השפעה חיצונית כדי למחוק את הכתב?

עיון מדוקדק יותר עשוי להניב מחשבה אחרת. הרי אבק הדרכים אינו נעלם 'מאליו'. אדם אחר עובר שם, או שהרוח נושבת ומעיפה את האבק עד שהאבק בו כתבו נִקְטָה מעינינו והכתב נעלם. זו אינה מחיקה אוטומטית, אלא מחיקה שנעשית בשל נסיבות סביבתיות, או ממעשה של אחרים.

בראשונים ופוסקים מצאנו מספר נפקא מינות לשאלה זו:

- א. **קליעת שערות**: בעלי התוספות (שבת דף צד ע"ב) כותבים שקליעת שערות אינה נחשבת אריגה, מפני שאין סופה להתקיים. כלומר, זה שהאישה צפויה לפרק את קליעתה הופך את הקליעה ליציאה זמנית.
- ב. **כתיבה על גוף האדם**: הרמב"ם (הלכות שבת פרק יא הלכה טז) פוסק שאדם חייב על כתיבה על עורו שלו, למרות שכתובה זו תימחק באופן טבעי על ידי הזיעה שהוא יזיע. הכתב הוא כתב המתקיים, והמחיקה שתקרה מאוחר יותר נובעת מהשפעה חיצונית, של זיעה וכדו' שתגיע מאוחר יותר. זה נקרא כתב המתקיים.
- ג. **כתיבה על צד החיצוני של דפי הספר**: האם מותר לסגור ספר שכזה בשבת? כל עוד הספר היה פתוח האותיות מפורקות, סגירת הספר מחברת את החלקי האותיות. הלבוש (אורח חיים שמ, ד) פוסק שסגירת הספר בשבת עשויה להיות איסור דאורייתא של כותב בשבת. הוא אומר שאמנם הספר מוכן לפתיחה וסגירה, כך שהיה מקום לומר שזו כתיבה שאינה מתקיימת. אך הוא דוחה את הסברא הזאת, שכן הפתיחה הבאה תהיה מעשה חדש של האדם שיפתח את הספר. דבריו נכתבו כתגובה לדברי רבו הרמ"א. הרמ"א (בשו"ת סימן קיט) אומר שאין זו כתיבה המתקיימת, שכן דרכו של הספר להיפתח (בדומה לאבק הדרכים שצפוי לעוף אנה ואנה ובדומה לקליעת שערות שעתידה להיפתח).
- ד. **כתיבה על אוכל**: הפרי מגדים והחיי אדם אומרים שכתובה על אוכל נחשבת ככתב שאינו מתקיים. בנשמת שבת אומר שמכיוון שהאוכל עתיד להאכל במשך השבת, האותיות לא צפויות לשרוד את השבת. ברם, החזון איש חולק על כך, ואומר שהכתב על האוכל נחשב זמני מכיוון שסופו של האוכל להתקלקל. בנוסף, המשנה ברורה מכריע להלכה נגד הפרי מגדים וחיי אדם, כך שקשה לסמוך עליהם.

נשוב לענייננו:

לאור כל זאת, שבט הלוי חושש שהצגת האותיות על המסך דומה לכתיבה על העור או סגירת ספר שבסגירתו מייצר מבנה של אותיות. אמנם הכתב אינו צפוי להישאר שם לזמן רב, אך יש לחשוש לסוברים שיש בכך מלאכת כותב דאורייתא. ברם, רוב מוחלט של הפוסקים (הרב קרליץ, הגרש"ז אוירבך, ועוד רבים) חולקים עליו, וסוברים שמכיוון שבדרך קבע מעבירים את המסך כעבור זמן, אין בכך כתיבה דאורייתא (כשיטת בעלי התוספות והרמ"א).

כאמור, יש מספר סיבות נוספות להגדיר את הכתיבה על מסך המחשב ככתיבה דרבנן. נמשיך בכך בעזרת ה' בשבוע הבא.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:

ניר יצחק רפאל בן יפה	טל שאול בן יפה	חנה בת אוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	שמואל בן ברוריה
ירחמיאל בן זלאטה דבקה	הילל בן תמר שפרה	נטע בת מלכה	רות צפורה בת חנה	דוד בן רחל
חוה ראנלה בת פיילא	רבקה בת שרה בלה	שלומית בת לאה	הילה צפנת בת שרה טובה	מאירה בת אסתר
חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	עודד בן חיה	נעם בן שלומית	עובדיה בן אסתר מלכה	שלמה בן שולמית
מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה		משה בן רחל		ר' יצחק בן בריינדל גיטה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ז)

Maryland, USA

מרילנד, ארה"ב

מרחשוון תשס"ח

בת שאינה רוצה לנהוג מנהגי אבלות על אביה משום שהתעלל בה

שאלה

אשה בקהילתי שואלת אם היא צריכה לקרוע ולשבת שבעה אחרי פטירת אביה, שאנס אותה ר"ל פעמים רבות בילדותה. היא רוצה ללבוש לבנים ולאכול ולשתות בשמחה, וביזיונו יהיה כפרתו.

תשובה

בת זו, שמרגישה שאינה יכולה להתאבל על אביה, שעשה בה מעשים מתועבים – יכולה בהחלט להימנע מלהתאבל עליו.

¹ חכמים מנו את הרשעים שאין מתאבלים עליהם (שו"ע יו"ד סי' שמה סעי' ה): "העומד בשעת יציאת נשמה של איש או אשה מישראל, חייב לקרוע (טור בשם רמב"ן ו"בית יוסף" אף לדעת רש"י). ואפילו אם לפעמים עשה עבירה לתיאבון, או שמניח לעשות מצוה בשביל טורח". והוסיף הרמ"א: "אבל רגיל לעשות עבירה, אין מתאבלין עליו (מרדכי סוף מ"ק). וכל שכן על מומר לעבודת כוכבים (שם ופוסקים, וכן מוכח מש"ס פי' נגמר הדין וכמה דוכתי)".

הש"ך דייק מדברי הרמ"א שהרגיל לעבור עברה לתיאבון אין מתאבלין עליו. אולם ה"שבט מיהודה" (סי' שמ) דייק מדברי הרא"ש (פרק אלו מגלחין סי' נט) והמרדכי (שם סי' תתפה) שאינם סבורים כך, אלא כל שעשה עברה לתיאבון, ואפילו הרבה לעשות כן – מתאבלין עליו. והביא ראיה לדין זה ממה שהתאבל דוד המלך על אבשלום בנו, שאף שהרבה לחטוא לא עשה כן אלא מתאוות המלכות. ומה שכתבו הרא"ש והמרדכי, שאין מתאבלים על העובר הרבה פעמים עברה – היינו משום שמסתמא אם עושה כן הרבה פעמים – הרי שהוא עושה כן להכעיס, אבל גם הם מודים שאם עושה כן לתיאבון מתאבלים עליו. ונראה לומר ביישוב דברי הש"ך, שהוא סבור לגבי אבשלום שאף שעשה עברות רבות בזמן מסוים בחייו – לא היה זה דרכו במכלול חייו, רק בשעה שרצה את המלוכה ורק בעברות הנוגעות לרצונו לתפוס את המלכות, אבל מי שהפך את המעבר על מצוות לדרך חיים הוא פורק עול, אף שאינו עושה כן אלא לתיאבון.

והנה מכך שדוד התאבל על אבשלום בנו יש ללמוד שאף האונס אשה – שהרי אבשלום אנס את פילגשי אביו – הריהו בכלל רשע לתיאבון שמתאבלים עליו, ואינו נכלל בגלל כן בדין הפורשים מדרכי ציבור, שאין מתאבלים עליהם (כמבואר ביו"ד סי' שמה). ואף שעושה כן מספר פעמים, אין זה מחשיבו כפורק עול ועובר להכעיס, אם בשאר מעשיו הוא מתנהג כישראל כשר, וכנ"ל בדברי הש"ך וה"שבט מיהודה". ויש לדחות את ההשוואה לאבשלום, ואכמ"ל. בספר "כל בו על אבלות" (מאת הרב גרינולד, עמ' 301) הביא מספר "שערי דעה" (לר' אלעזר רוקח, וינה תקפח) שמי שעבר במזיד על עבירה שחייבים עליה מיתת בית דין, אין מתאבלים עליו. גם אם לא נפסוק כדבריו, הפסק במקומו עומד כדברי ה"ים של שלמה" בחידושו (גיטין דף יח) שאשה שהיתה בקטטה עם בעלה והיה בדעתו לגרשה ומתה קודם לגירושין – אין הבעל חייב להתאבל עליה. בטעם הדבר כתב שמאחר שאין הבעל יורשה לחד דעה – אין הוא מתאבל עליה, שהלכה כדברי המקל באבל. והיינו שסבר שמה שאין הבעל יורשה אנו למדים שאין כאן עוד קשר של אישות, וממילא אין כאן אבלות. ובשלהי דבריו כתב: "ועוד, איך יעלה על דעת האדם להאבילו מה שאין לבו אבל, ואין יום מר לפניו, ונהי דבאבל ממש לא חלקו רבותינו בין אהב ושונא, הכא יש ויש לחלק, ועוד, התם אחר דאית ליה קורבא בגביה, אפילו הוא שונאו מכל מקום בשרו הוא ונכמרו רחמיו, ושייך ביה אבילות ומרירות הלב, אבל כהאי גוונא כו"ע מודו דחשיב ליה בליביה כאילו אזלה מיניה, ואין כאן אבילות ומרירות הלב, והנה תמהו העם על ככה, ושלחתי דברי לזקני ירושלים, וכתב לי זקן אחד וחכם מופלא שחכמי ירושלים הסכימו לקל וחומר שדנתי מדברי הרשב"ם".

ה"בית מאיר" (אבה"ע סי' צ ס"ג בהג"ה) חלק על דבריו: "ומה שכתב מסברא דאיך סלקא דעתך להאבילו מה שאין ליבו אבל ואין יום מר לפניו, ומאריך לחלק בין קרוב והוא שונא לו, נמי לענין דיש לומר כשמתה גם שנאתה אבדה, ונפשו תאבל על אשת נעוריו, ועם כל זאת לא מלאני ליבי להרהר לאחר שהורה זקן, זה שקנה חכמה יתירה, לולא שכבר רבים תמהו בפסק זה, וזקן אחד כתב לו שחכמי ירושלים הסכימו להק"ו שדן, משמע אבל בגוף הפסק לא הסכימו, וצ"ע". ויש להעיר על דבריו שמדברי ה"ים של שלמה" המצוינים לעיל בלשונם משמע שחכמי ירושלים הסכימו עם פסקו, ולא רק עם פלפולו.

ועיין עוד בשו"ת "מנחת אלעזר" (ד סי' כו), שכתב בנדון איש שאשתו ציערתו הרבה, ונשטתה ומתה: "וגם סבל ממנה צרות רבות לא יתוארו בחרט עלי גליון, עכ"פ נראין דברי ה"תשורת ש"י" דתלוי בלב כל אחד ואחד, וכיון דבע"כ בזה אין לבו דוי כנ"ל על הפסדו, רק אולי כשאר בת ישראל שהיה מכירה ויודעה, ולא הוי סברא שהוא בכלל יואחריתה כיום מר' – א"כ לא הוי עוד ספק דברי קבלה, שנאמר להחמיר בזה... וממלא הדרך לכללא הלכה כמקל באבלי".

מכל הפוסקים הנ"ל מבואר כדבר פשוט שאין דין אבלות אלא במקום שסילוק הנפטר הוא בבחינת "יום מר" ולבו דווה על הדבר. ומה שלא מציינו חילוק בש"ס בין אוהב לשונא לענין אבלות היינו משום שמסתמא אדם מרחם על שאר בשרו. אבל כשברור מתוך המציאות שאין כאן אבלות שבלב כלל – גם חיוב להתאבל אין. וצריך לומר שאבלות היא דין דרבנן, ורבנן לא גזרו אלא במקום צער ו"יום מר", אבל במקרה שאין זו המציאות – לא גזרו. או שסברו שאף שאבלות של יום אחד היא דין תורה, מדאורייתא זהו גדרה של האבלות, שאין אבלות אלא במקום "יום מר". עיין בדברי ה"מחנה חיים" (ג סי' לט), שכתב שכן נראה מדברי המהרש"ל, ועיין עוד בשו"ת "קנין תורה" (ב סי' צג), וראיה לזה יש לומר ממה שפסקו הפוסקים, שאין להתאבל על אדם רשע, שבמקרה זה אין אומרים שיש כאן אבלות, אלא "באבוד רשעים רינה". ואף שיש לחלק בין הדינים, על כל פנים למדנו שהאבלות אינה גזירת הכתוב בלא טעם וגדר, אחרת היאך חילקו הפוסקים, אלא על כורחנו לומר שגם אי נאמר שאבלות היא דין תורה, יש לה גדר והוא שראוי או שייך להתאבל על האדם שמת.

ועיין בשו"ת "תעלומות לבי" (ג סי' יט-כ) שדן אף הוא בנדון אשה שבעלה רצה לגרשה ומתה מתוך קטטה, ואף שהוכיח שאין בעלה חייב להתאבל עליה – לא הזכיר כלל כנימוק את דברי ה"ים של שלמה" המצוינים לעיל. שמע מינה שהוא סבר שאין זה נימוק העומד בפני עצמו, רק נספח לנימוק העיקרי של ה"ים של שלמה", שאם אין הבעל יורש את אשתו קל וחומר שאינו מתאבל עליה. עיין עוד ב"ילקוט יוסף" (אבלות סי' יד סעי' כ), שהעלה שאשה שמתה מתוך קטטה – בעלה חייב להתאבל עליה, שכן הוא יורשה. ועיי"ש בהערותיו, שלא דן כלל בנימוק של קטטה, רק בשאלה אם הבעל יורשה.

ועיין עוד בשו"ת "משפטי עוזיאל" (ט יו"ד סי' מה), שכתב שאדם שמת אחיו שציערו כל חייו – הרי הוא חייב להתאבל עליו, והאריך בכך שהאבלות אינה תלויה בצער שאדם מרגיש בהעדר קרובו, אלא היא פרי מידותיו של המתאבל, שיודע להעריך ערכו של כל אדם, והיא נועדה להזכיר לאדם את יום המיתה, למען ישוב ממעשיו הרעים, עיי"ש. ולאחר שהביא את דברי ה"ים של שלמה" הנ"ל סיים: "ועל כל פנים, גם אם נקבל דברי רש"י (י"ם של שלמה") כהלכה פסוקה, אין הדברים אמורים אלא כשכבר התפשרו על הגירושין אלא שלא הספיקו להתגרש,

ויקהל תשפ"ד

לפיכך הרי היא אינה כאשתו להתאבל עליה, אבל בכל שאר הקרובים שמתאבלים עליהם, כיון שחובת האבלות היא מסיבת קורבא שאינה פוסקת לעולם, לדברי הכל אין הקטטה שביניהם פוטרת מדין אבלות, לא בכולה ולא אפילו במקצתה, אלא חובה להתאבל עליו כהלכה, כדי לשוב מעבירות שבידו להתעורר משנתו."

יש לעיין על דברי הרב עוזיאל מדברי הי"ם של שלמה", שכתב: "ונהי דבאבל ממש לא חלקו רבותינו בין אהב ושונא, הכא יש ויש לחלק, ועוד, התם אחר דאית ליה קורבא בגביה, אפילו הוא שונאו – מכל מקום בשרו הוא, ונכמרו רחמיו, ושייך ביה אבילות ומרירות הלב, אבל כהאי גוונא כו"ע מודו דחשיב ליה בליביה כאילו אזלה מיניה, ואין כאן אבילות ומרירות הלב".

הנה נוכל לפרש את תחילת דברי המהרש"ל כדברי הרב עוזיאל, ולומר ש"אבל ממש" היינו שאר בשרו, ו"יש ויש לחלק" היינו שבאבלות על שאר בשרו אין הדבר תלוי כלל באהבה, מה שאין כן באבלות על אשתו, שהדבר תלוי באהבה, שכן כל סיבת הקרבה ביניהם היא מחמת האישות, שיסודה באהבה, וכשאין אהבה אלא שנאה – אין כאן אישות גמורה. אולם בסוף דברי המהרש"ל נאמר בפירוש שגם האבלות על הקרובים תלויה בהרגשת האבל, והסיבה לכך שחכמים לא חילקו בין אוהב לשונא היינו משום שבשאר בשרו בסתמא נכמרו רחמיו. מה עוד שקשה לחלק בין אשתו שלא גירשה לשאר קרוביו, שהלא כולם כחדא מחתא נחשבים כקרוביו בתורה, ומנין לנו שיש לחלק ביניהם.

בנדון דידן נראה שחלק מהפוסקים הנ"ל יסכימו שאין לחייב אשה זו להתאבל על אביה. אף ששאר בשרה הוא, בוודאי שבמקרה זה לא נכמרו רחמיה על אביה, ואדרבה היא אומרת בפה מלא שברצונה לחגוג את מותו. אף שכל הפוסקים הנ"ל דיברו על אשה המתקוטטת עם בעלה, והיה מקום לומר שהדבר שונה מאבלות על אשתו, שאינה נובעת מהיותו שאר בשר אלא מהאישות, וכדברי ה"משפטי עוזיאל" הנ"ל.

מתוך דבריהם משמע שעיקרון מושכל הוא שחכמים הגדירו את דיני האבלות במי שמרגיש שיש כאן יום מר, אבל במי ששמח על מיתת קרובו לא תיקנו חכמים. ואף-על-פי שלא מצאנו בחז"ל חילוק בין אוהב ושונא לעניין אבלות קרובים בשאר בשר, הטעם הוא שמסתמא אדם מוחל לקרובו לאחר מותו, ורחמיו נכמרים עליו. אבל בנדון דידן, שבו התורה העידה: "כאשר יקום איש ורצחו נפש כן הדבר הזה", והיאך

אדם יתאבל על רצחו? והיאך ייכמרו רחמיו לאחר זמן? אפשר לסמוך על המהרש"ל, ה"בית מאיר" וגדולי האחרונים שעמם במקרה קיצוני זה. אולם יש מקום להסביר לאשה זו את תפיסתו של הרב עוזיאל, הרואה באבלות את תיקונו של המתאבל, ואם לא תוכל לקבלם יש לה על מה לסמוך. קל וחומר אם מעשי האב לא היו חד-פעמיים הרי לדעת הש"ך בפשוטו, נחשב האב כרשע שאין מתאבלים עליו. ויש מקום לומר שבעניין כה חמור, שניתן להגדירו בהחלט כתועבה, גם מעשה חד-פעמי יהפוך את האב לרשע שאין להתאבל עליו. ובפרט לפי הכרעת ה"כל בו על אבלות" כאמור לעיל.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לעניין שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סינין תשע"ט</p>	<p>לעניין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לעניין גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לעניין חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לעניין סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
---	---	---	---	--

לעניין הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביזור מקיפים במקורות. בין המשאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

